

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Jane Sibul

LAPSEVANEMATE ARVAMUSED KUTSEKESKHARIDUSEST JA OMA ROLLIST
LASTE PÕHIKOOLIJÄRGSETES HARIDUSVALIKUTES

Bakalaureusetöö

Juhendaja: kutsepedagoogika nooremlektor Liana Roos

Tartu 2025

Kokkuvõte

Lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest ja oma rollist laste põhikoolijärgsetes haridusvalikutes

Vaid 14% Eesti lapsevanematest soovib oma lapsel jätkata õpinguid kutsekeskhariduses, kuid pole täpsemalt teada, millised on lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest ning kuidas ja millest lähtudes nad oma lapse haridusvalikuid toetavad. Töö eesmärk oli välja selgitada lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest ning nende kogemused ja ajendid laste põhikoolijärgsete haridusvalikute toetamisel. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega kaheksalt lapsevanemalt. Induktiivse sisuanalüüsi tulemused osutavad, et lapsevanemad lähtuvad laste haridusvalikute toetamisel eelkõige laste võimetest ja huvidest. Noorte haridusvalikute toetamine ei ole lapsevanemate kogemustes seotud mitte niivõrd kutsekeskhariduse maine küsimuste ja subjektiivsete hoiakutega, vaid hariduse kvaliteediga. Seetõttu oleks oluline arendada erialade valikuvõimalusi piirkondlikul tasandil, arvestades sealjuures ka sooliste aspektidega, laiendades tugisüsteeme kõikidele kutsekeskhariduse õppijatele ning toetades kutsekeskhariduse lõpetanute edasiõppimisvalmidust- ja võimalusi. **Võtmesõnad:** põhikoolijärgsed haridusvalikud, lapsevanemad, haridusvalikute toetamine, kutse- ja üldkeskharidus

Abstract

Parents' opinions on vocational secondary education and their role in their children's post-primary education choices

Parents play an important role in their children's educational choices. However, in Estonia, only 14% of parents recommend vocational education and training (VET) to their children, and little is known about their attitudes toward VET or how they support these decisions. This study investigated parents' views on VET and their experiences in supporting their children's choices after primary school. The data were collected through semi-structured interviews with eight parents. Inductive content analysis showed that parents' support is mainly based on their children's interests and abilities, rather than on the reputation of VET. Their main concerns relate to the quality of education. The findings point to the need to improve regional access to vocational pathways, consider gender aspects, expand support systems for all VET learners, and strengthen opportunities for VET graduates to pursue further education.

Keywords: post-primary education choices, parents, support for educational choices, vocational and general secondary education

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Põhikoolilõpetajate haridusvalikud ja neid mõjutavad tegurid	5
1.2 Lapsevanema roll noore haridusvalikutes	7
2. Metoodika	9
2.1 Valim.....	9
2.2 Andmete kogumine	9
2.3 Andmete analüüs	11
3. Tulemused.....	12
3.1 Lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest.....	12
3.2 Laste haridusvalikute toetamise viisid	14
3.3 Lapse haridusvalikute toetamise lähtekohad.....	16
4. Arutelu	17
Tänuõnad	21
Autorsuse kinnitus	21
Kasutatud kirjandus	22
Lisa 1. Pöördumiskiri	
Lisa 2. Intervjuu kava	
Lisa 3. Kodeerimise väljavõte QCAMap keskkonnast	
Lisa 4. Kaaskodeerimise väljavõte QCAMap keskkonnast	
Lisa 5. Koodipuu	
Lisa 6. Uurimispäevik	

Sissejuhatus

Põhikooli lõpetamisel tuleb õpilasel otsustada, kas jätkata õpinguid gümnaasiumis või kutsehariduses. Enamik noori näebki just sel ajahetkel tehtud otsust haridustee põhikujundajana (Mägi & Nestor, 2012). Olulist mõju noorte haridusvalikule avaldavad muuhulgas ka kutsehariduse maine ja kvaliteet (Cedefop, 2017). Kutsehariduse ühiskondlik positsioon ja atraktiivsus on võrreldes akadeemilisema üldharidusega madalam (Hao & Pilz, 2021), nii ka Eestis (Pöder *et al.*, 2023). Vaatamata sellele, et riik on teinud erinevaid pingutusi kutseõppe maine ja õppekvaliteedi tõstmiseks, ei ole kutsekeskharidust omandama suundunud põhikooli lõpetanute osakaal oluliselt tõusnud (Järve *et al.*, 2016): viimase kümne aasta jooksul valib õpingute jätkamiseks kutsekeskhariduse üksnes neljandik põhikooli lõpetajatest (Haridus ja Teadusministeerium, 2023), kuna see ei pruugi piisavalt toetada üldpädevuste arengut (Haridus ja Teadusministeerium, 2025) ning valmistab noori ette ennekõike tööturule sisenemiseks (Euroopa Komisjon, 2022). Käimasoleva kutseharidusreformi eesmärk on muuta kutsekeskharidus võrdväärseks ja atraktiivseks alternatiiviks gümnaasiumile, suurendades selleks üldõpingute osakaalu (Haridus ja Teadusministeerium, 2025).

Noorte suhtumist kutseharidusse mõjutavad tema sotsiaalne keskkond, kool, eakaaslased ja perekond (Russo *et al.*, 2019) ning lapsevanematel on lapse haridustee valikutele suur mõju (Salamon, 2019). Isegi kui noored on vastuvõtlikud kutsehariduse kaalumisele, siis lapsevanematel on lastele sageli kõrgemad ootused ning nende eesmärgiks on suunata lapsed kõrgharidust omandama (Pantea, 2020). Eestis läbiviidud kutsehariduse maineuuringus selgus, et suurem osa lapsevanematest (77%) soovitaks oma lapsel peale põhikooli jätkata õpinguid gümnaasiumis ning kõigest 14% kutsekoolis (Accaro Solutions, 2018). Samas pole täpsemalt teada, kuidas lapsevanemad näevad enda rolli lapse põhikoolijärgsetes haridusvalikutes – sellele järgnevas bakalaureusetöös keskendutaksegi.

Töö teoreetilises ülevaates selgitatakse esmalt põhikoolilõpetajate haridusvalikuid ja neid mõjutavaid tegureid ning seejärel antakse ülevaade lapsevanemate rollist laste haridusvalikutes. Teoreetilise osa lõpus sõnastatakse bakalaureusetöö uurimisprobleem, eesmärk ning uurimisküsimused. Seejärel kirjeldatakse uuringu metoodikat ja esitatakse tulemused. Töö viimases peatükis seatakse saadud tulemused varasemate uuringute konteksti ning arutletakse nii töö tulemuste, uuringu piirangute kui tulemuste rakendusvõimaluste üle.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Põhikoolilõpetajate haridusvalikud ja neid mõjutavad tegurid

Haridusele omistatakse sageli instrumentaalne väärtus, mis tähendab, et kui haridus tagab hea tulemuse, kas koolis saadavate hinnete või töökoha näol, siis on see väärtuslik (Pöder *et al.*, 2023). Haridussüsteemid on riigiti erinevad. Mõnedes väärtustatakse rohkem kutseharidust, mis arendab tööga seotud oskusi, et valmistada õpilasi ette konkreetsetel ametialadel töötama, samas kui teistes peetakse oluliseks üldharidust, mis loob tugeva aluse edasisteks õpinguteks (Hanushek *et al.*, 2017).

Eestis õpib 2024/2025 a seisuga üldkeskhariduses 27 432 ja kutsekeskhariduses 12 140 õpilast (Haridussilm, 2025). Kolmeaastane üldkeskharidusõpe toimub gümnaasiumides. Üldkeskhariduses toetatakse võrdsel määral õpilase vaimset, füüsilist, kõlblist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut ning tema individuaalsetest eripäradest ja isiklikest huvidest tulenevate haridusvajaduste rahuldamist (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011). Lõpetanul on võimalik jätkata õpinguid kõrghariduses kas akadeemilisel või rakenduslikul õppekaval (Cedefop, 2017). Üldkeskharidus on sotsiaalses keskkonnas, perekonnas, eakaaslaste ja koolide silmis kõrgelt hinnatud (Russo *et al.*, 2019).

Kutsekeskharidus on neljanda taseme kutseõppe, mille käigus õpilane saab teadmised, oskused töö tegemiseks ja omandab keskhariduse. Õpingud kestavad vähemalt kolm aastat (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021). Kutsekeskharidusse suunduvate õppijate seas võib märgata hariduslikku lõhet ja soolist segregatsiooni: enamiku õppijatest moodustavad poisid (70%) ning sinna suunduvad sagedamini madalama õpiedukuse, kehvema sotsiaalmajandusliku tausta, HEV või vene emakeelega noored, samal ajal kui tüdrukud eelistavad üld- ja kõrgharidust (HTM, 2023; Urmann *et al.*, 2025). Viimase 35 aasta jooksul on kutsekoolide arv Eestis oluliselt vähenenud – 1990. aastate alguses oli neid 90, praegu alla 30. Et kutseharidust rohkem esile tuua ja selle väärtust tõsta, korraldatakse kutsemeistrivõistlusi, teavituskampaaniaid ning jagatakse edulugusid sotsiaalmeedias (Cedefop, 2017; Zuba-Reinsalu, 2025).

Haridusvalikute tegemine on noore jaoks keerukas protsess. Koolilõpetaja otsuseid mõjutavad õppeedukus, õpikeskkond, haridussüsteem, olukord tööturul ja ühiskondlikud väärtushinnangud (Mägi & Nestor, 2012; Pöder *et al.*, 2023). Suhtumist kutseharidusse mõjutavad arusaamad hariduse kvaliteedist ja võimalikest tööturuväljavaadetest pärast kutsehariduse omandamist, aga ka üksikisiku varasem kogemus seoses kutseharidusega (Russo *et al.*, 2019).

Tööandjate perspektiivist võib akadeemilisem üldkeskharidus olla märk kõrgematest akadeemilistest saavutustest, paremast potentsiaalset ja suuremast paindlikkusest töötajana (Järve *et al.*, 2016). Kutsekeskhariduse lõpetanuid eelistakse tööturul, kuna nad on võimelised tööle asuma vähese lisakoolitusega ja neil on tehnilisi teadmisi konkreetse ameti kohta (McDonald & Korber, 2023), mis annab esmasel tööturule sisenemisel mõningase eelise nii palkades kui tööhõivemäärades (Järve *et al.*, 2016) ning pakub erinevaid karjäärivõimalusi (Milmeister *et al.*, 2022). Pikiuuringud näitavad siiski, et kuigi üldkeskhariduse omandanutel on küll esialgu tagasihoidlikumad tööhõive näitajad, siis pikema ajalisel perspektiivis nende tööhõive näitajad võrreldes kutsekeskhariduse omandanud inimestega paranevad (Rasmusson *et al.*, 2019).

Kutsekeskhariduse kitsaskohaks on aga, et see ei pruugi alati anda üldkeskharidusega võrdset juurdepääsu kõrgharidusele (Cedefop, 2021; Di Stasio, 2017). Eestis jätkab aasta pärast lõpetamist oma õpinguid vaid 17% kutsekeskhariduse lõpetajatest (vrdl 59% üldkeskhariduse lõpetajatest) (OECD, 2023). Lisaks on teada, et võrreldes üldkeskhariduse lõpetajatega osalevad kutsekeskhariduse lõpetajad hilisemas elus pigem vähem elukestvas õppes, mis omakorda piirab nende võimalusi teadmiste ja oskuste järjepidevaks arendamiseks (Cedefop, 2017). Kuigi kutseharidusel on positiivne mõju vahetule tööturule siirdumisele ja seeläbi nii majandusele kui üksikisikule (Ayub, 2015), ei peeta sellest lugu, eriti võrreldes üldharidusega (Cedefop, 2014).

Heal koolil on mitmeid erinevaid aspekte, millest üks olulisemaid on õpikeskkond, mis toetab õpilase arengut ja soodustab koostööd. Kui õpikeskkond ei ole toetav, võib see kahjustada õpilaste vaimset tervist ja õpitulemusi. Sellise õhkkonna mõju on eriti kahjulik siis, kui see kestab pikemat aega (Higgins *et al.*, 2005). Õpikeskkonna arvestatavaks mõjutajaks on kaaslased. Kui panna noored keskkonda, kus negatiivsete kaaslaste mõju on suur, siis hakkab see mõjutama ka edukate õpilaste õpitulemusi. Head kaaslased mõjuvad õpitulemustele hästi ja halvad kaaslased tõmbavad õpitulemusi pigem alla (Pöder *et al.*, 2023). See võib mängida olulist rolli ka Eesti kutsekeskhariduse kontekstis, sest teatavasti valivad kutsekeskhariduse pigem madalama õpiedukusega või hariduslike erivajadustega noored ja õpilastele suunatud tugisüsteeme pole koolides süsteemselt juhitud (Haaristo & Kirss, 2018). Russo jt (2019) on seetõttu tõdenud, et kaasavad hariduspoliitika kutsehariduses võivad paradoksaalsel moel avaldada kutsehariduse mainele hoopis negatiivset mõju. Selleks, et kutseharidus oleks atraktiivne, on vaja kujundada kvaliteetset õpikeskkonda ning hoida võimalused edasiseks õppimiseks avatuna (Rintala & Nokelainen, 2020).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et haridusvalikute tegemine on noore jaoks keerukas protsess (Mägi & Nestor, 2012). Kutseharidus arendab tööga seotud oskusi, et valmistada õpilasi ette konkreetsetel ametialadel töötama, samas kui üldharidus annab õpilastele laialdased teadmised, põhioskused matemaatikas ja suhtlemises ning on aluseks edasisele õppimisele (Hanushek *et al.*, 2017). Ajalooliselt kujunenud mainekuvand, kui ka arusaamad hariduse kvaliteedist, võimalikest tööturuväljavaadetest pärast kutsehariduse omandamist kujundavad ühiskondlikke hoiakuid kutsehariduse suhtes (Russo *et al.*, 2019).

1.2 Lapsevanema roll noore haridusvalikutes

Karjääri valimine on keeruline ja pikk protsess, eriti noortele, kes ei tea oma huvisid, oskusi ja võimeid (Gündoğdu *et al.*, 2023). Vanemlikul toel on lapse haridusvalikutes oluline roll, eriti tähtsaks peetakse emotsionaalset tuge, praktilist abi, teabe jagamist ning iseseisvuse toetamist, nendest teguritest sõltub õpilase edukus oma karjääri planeerimisel (Putra, 2019). Vanemate mõju noorte haridusvalikutele võib olla nii positiivne kui negatiivne, sõltuvalt vanemate oskustest, hoiakutest, omadustest ja väärtustest (Gündoğdu *et al.*, 2023; Nawabi *et al.*, 2012). Vanemad, kes mõistavad, et nende lapse tulevik sõltub ka neist endist ning usuvad, et hea haridus viib nende lapsed jõuka tulevikuni, on valmis investeerima nii emotsionaalselt, sotsiaalselt kui majanduslikult, et toetada oma lapsi haridusteel (Ule *et al.*, 2015).

Varasemad uuringud osutavad, et vanemate sotsiaalmajanduslik olukord on samuti tegur, mis noorte haridusvalikuid võib mõjutada. Õpilased, kelle vanematel on kõrgem sotsiaalmajanduslik staatus ja haridustase ning on kaasatud laste õpingutesse, saavutavad paremaid akadeemilisi tulemusi (Makewa *et al.*, 2012). Kõrgema sotsiaalmajandusliku staatusega pered on paremini informeeritud ja orienteeruvad paremini haridusotsuseid puudutavas infotulvas. Lisaks on neil suurem hirm hariduse sotsiaalsel redelil langeda (Hartog *et al.*, 2022). Vanemate jaoks on oluline, et nende lapsed jõuaksid haridussüsteemis võimalikult kõrgele, seega ei ole haridus piisav, kui see lõpeb kutseharidusega (Ule *et al.*, 2015). Madalama sotsiaalmajandusliku staatusega pered eelistavad kooli valikul kodulähedust, kuna nende ressursid on piiratud, samas kui sotsiaalmajanduslikult soodsamas olukorras olevad pered suunavad oma lapsed sageli parematesse õppeasutustesse (Areneguseire Keskus, 2025).

Sotsiaalmajandusliku staatuse kõrval mõjutavad vanemate ootusi ja soovitusi oma laste haridusteedkonna suhtes nende isiklikud õppimiskogemused ja hariduslik taust (Barnes *et al.*, 2020). Näiteks on teada, et kõrgharidusega vanemate lapsed jõuavad suurema

tõenäosusega kõrgharidusse ja kutseharidusega vanemate lapsed kutseharidusse. Tihtipeale valivad lapsevanemad ka lapse eest kooli (Pöder *et al.*, 2023).

Vanemate hoiakud laste haridusvalikute toetamisel võivad olla erinevad. On neid, kes lähtuvad enda soovidest ja unistustest ning neid, kes avaldavad enda arvamust selleks, et toetada last keerulise valiku tegemisel (Hegna *et al.*, 2017). Lapsevanemate eesmärgiks on kasvatada enda lastest edukad täiskasvanud kodanikud (Ceka & Murati, 2016), kuid tihtipeale ei mõisteta, et lapse eest kõiki otsuseid ära tehes, takistatakse nende iseseisvumist ja eluteel hakkama saamist (Ule *et al.*, 2015). Mida rohkem lubab vanem lapsel proovida ise teha asju, õppida vastutama ja teha valikuid, seda positiivsemat mõju avaldab see nende arengule (Sarwar, 2016).

Samas ei pruugi vanemad alati pakkuda kindlat nõu ega tuge, kuna neil võib puududa piisav teadlikkus haridusvalikutest ja erialasuundadest (Barnes *et al.*, 2020). On leitud, et vanemad ei eelista kutseharidust, kuna neil on vananenud vaated pakutavatele erialadele (Pantea, 2020). Samuti võidakse arvata, kutsekeskharidust omandavatel noortel on kehvemad õpitulemused ning õpikeskkond keerulisem (Accaro Solutions, 2018; Russo *et al.*, 2019). Sellest tulenevalt tuleks rohkem tähelepanu pöörata lapsevanemate teavitamisele kutsehariduse võimalustest (Accaro Solutions, 2018). Oluliste ja elumuutvate haridusalaste otsustega pöörduvad lapsevanemad info saamiseks pereliikmete või tuttavate poole, kes annavad neile sageli teavet erinevate valikute ja võimaluste kohta. Saadud teave omandab kõrgema väärtusi siis, kui see pärineb usaldusväärset või autoriteediks peetavalt inimeselt (Fong, 2019).

Eelpool öeldut kokkuvõttes võib tõdeda, et lapsevanemad mängivad noorte haridusvalikutes olulist rolli (Gündoğdu *et al.*, 2023; Järve *et al.*, 2016; Nawabi *et al.*, 2012), ja vaid vähesed Eesti lapsevanemad soovivad oma lastel jätkata haridusteed kutsehariduses (Accaro Solutions, 2018). Samas pole täpsemalt teada, millised on lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest ning kuidas ja millest lähtudes nad oma lapse haridusvalikuid toetavad. Kirjeldatud probleemist tulenevalt seati bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest ning nende kogemused ja ajendid laste põhikoolijärgsete haridusvalikute toetamisel.

Uurimuses otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Millised on lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest?
2. Kuidas toetavad lapsevanemad endi sõnul oma laste haridusvalikuid?
3. Millest lähtuvad lapsevanemad endi sõnul oma lapse haridusvalikute toetamisel?

2. Metoodika

Lähtuvalt bakalaureusetöö eesmärgist, viidi läbi kvalitatiivne uurimus. Kvalitatiivset uurimisviisi kasutatakse, kui soovitakse saada uuritavate subjektiivset vaadet uuritava teema kohta (Lahemaa, 2008).

2.1 Valim

Uurimuses kasutati eesmärgipärast valimit, mille moodustamise aluseks on uuritavate vastavus kindlate kriteeriumite alusel (Õunapuu, 2014). Valimisse kuulumiseks oli oluline, et intervjuueeritav oleks lapsevanem, kelle laps on hiljuti lõpetanud põhikooli ning teinud oma edasiõppimise valiku kas üld- või kutsekeskhariduse kasuks.

Uuritavateni jõuti tuttavate abil. Tuttavatelt saadud kontaktidele saadeti e-kiri palvega uuringus osalemiseks. Selles tutvustati lühidalt uurijat, selgitati uuringu eesmärki, plaanitava intervjuu kestvust, rõhutati uuringus osalemise vabatahtlikkust ja kinnitati konfidentsiaalsuspõhimõtete järgimist. Pöördumiskiri on esitatud lisas 1.

E-kiri saadeti kümnele inimesele, kellest kaks ei soovinud uurimuses osaleda ja kaheksa nõustus. Lõplikku valimisse kuulus kaheksa lapsevanemat, kelle taustaandmed on esitatud tabelis 1. Intervjuueeritavate vanus jäi vahemikku 42 – 52 aastat. Konfidentsiaalsuse huvide on uurimuses osalenud uuritavate nimed asendatud pseudonüümidega.

Tabel 1. Intervjuueeritavate taustaandmed

Pseudonüüm	Sugu	Haridustase	Lapse haridusvalik
Heili	Naine	Kõrgharidus	Kutsekeskharidus
Ilme	Naine	Kõrgharidus	Üldkeskharidus
Kerli	Naine	Keskeri	Üldkeskharidus
Liisi	Naine	Kõrgharidus	Kutsekeskharidus
Margit	Naine	Keskeri	Üldkeskharidus
Maria	Naine	Kõrgharidus	Kutsekeskharidus
Rein	Mees	Kõrgharidus	Üldkeskharidus
Tiiu	Naine	Keskeri	Kutsekeskharidus

2.2 Andmete kogumine

Andmeid koguti poolstruktureeritud individuaalsete intervjuudega, mis andis intervjuueeritavatega suheldes võimaluse kasutada varem koostatud intervjuu kava ning

intervjuu läbiviimisel muuta küsimuste järjekorda ja esitada täiendavaid küsimusi intervjuu käigus ja arutada teemasid intervjuueeritavale sobivas tempos (Lepik *et al.*, 2014).

Esmalt koostati intervjuu kava, milles küsimuste teemaplokkide loomisel lähtuti uurimisküsimustest (Lepp & Remmik, *s.a*) ning põhimõtetest, et intervjuu kava koosneks lihtsasti ja üheselt mõistetavatest küsimustest (Beilmann, 2020). Intervjuu kavas olid küsimused intervjuueeritavate tausta kohta (nt vanus, haridustase jm), sissejuhatavad küsimused (nt küsiti vanemate enda haridustee kohta) ning kaks sisulisemat teemaplokki, mille kaudu sooviti avada vanemate arvamusi kutsekeskhariduse kohta ning lapsevanemate rolli kohta laste haridusvalikute toetamisel (nt *Kui palju Te arutasite lapsega tema edasiste edasiõppimisvõimaluste üle?*). Koostatud intervjuu kava arutati eelnevalt läbi juhendajaga, mille tulemusel sõnastati mõned küsimused ümber rohkem avatud küsimusteks, mida sai vajadusel intervjuu käigus täpsustavate küsimustega täiendada. Lõplik intervjuu kava asub lisas 2.

Uuringu kvaliteedi tõstmiseks viidi läbi prooviintervjuu ühe valimi kriteeriumitele vastava lapsevanemaga. Prooviintervjuu eesmärgiks oli testida küsimuste arusaadavust, selgitada välja kitsaskohad, ajaline kestvus ning asjakohasus. Prooviintervjuu kestis 25 minutit. Olulisi muudatusi intervjuu kavasse prooviintervjuu järel ei tehtud ning prooviintervjuu kaasati uurimuse andmestikku.

Seejärel viidi läbi veel seitse intervjuud perioodil november 2024 – jaanuar 2025. Intervjuude aeg ja toimumiskoht valiti intervjuueeritavate soovist lähtuvalt. Intervjuude läbiviimisel lähtuti Hea teadustava (2017) alusväärtustest. Kõikidele intervjuus osalejatele selgitati uuringu eesmärki ning eetilise aspekte, sh et uuringus osalemine on konfidentsiaalne ja vabatahtlik. Enne igat intervjuud küsiti lapsevanematelt nõusolekut intervjuu salvestamiseks ning selgitati, kuidas on nende konfidentsiaalsus tagatud. Intervjuu salvestamiseks kasutati uurija telefonis olevat „Voice Memos“ rakendust. Pikim intervjuu kestis 58 minutit ja lühim 25 minutit ning keskmine intervjuu pikkus oli 47 minutit. Peale intervjuud informeeriti uuritavaid võimalusest transkriptsioon üle vaadata ning täiendusi teha. Intervjuueeritavad ei soovinud transkriptsiooni üle vaadata ning helisalvestised kustutati peale transkribeerimist.

2.3 Andmete analüüs

Andmete analüüsimiseks kasutati induktiivset sisuanalüüsi. Induktiivne andmeanalüüs toob kõige paremini esile kvalitatiivse sisuanalüüsi tugevuse, milleks on intervjueritavate maailma mõistmine ja tõlgendamine (Kalmus *et al.*, 2015).

Bakalaureusetöö andmete analüüs algas intervjuude salvestiste transkribeerimisega. Selleks kasutati transkribeerimisprogrammi tekstiks.ee. Helisalvestised laeti veebikeskkonda ülesse ning transkriptsioonid salvestati seejärel Wordi dokumenti. Helifaile kuulati üle mitmeid kordi, et kogu intervjuus kajastuv info oleks transkriptsioonis täpne. Ühe intervjuu transkriptsiooni täiendamiseks kulus keskmiselt 3,5 tundi ja transkribeeritud teksti tuli kõikide intervjuude peale kokku 90 lehekülge.

Seejärel lisati transkribeeritud intervjuude failid andmetöötlusprogrammi QCMap, kus hakati andmeid uurimisküsimuste lõikes kodeerima. Kodeerimise ühikuks oli tervikmõte. Intervjuude tekstid loeti mitmeid kordi üle ja märgiti ära need teksti osad, mis olid vastava uurimisküsimuse seisukohalt tähenduslikud. Märgistatud tekstile lisati teksti sisu kokkuvõtavad koodi nimetused, mis aitas luua korrastatud süsteemi. Lisas 3 on toodud väljavõtte kodeerimisest QCMap keskkonnas.

Andmeanalüüsi usaldusväärsuse suurendamiseks kasutati kaaskodeerijat ning korduvkodeerimist. Kaaskodeerija kodeeris kahe uurimisküsimuse raames kahte täispikkuses intervjuud ilma eelnevalt loodud koodideta, et tagada sõltumatu kodeerimine ning näha kodeerimise kooskõla. Kooskõla kaaskodeerijaga oli hea, tekstis oli tähistatud valdavalt samad tekstiosad. Erinevused esinesid põhiliselt koodide nimetuste pikkuses. Lisas 4 on leitav väljavõtte kaaskodeerimisest. Korduval kodeerimisel muudeti koodide sõnastust täpsemaks ja lühemaks.

Järgnevalt grupeeriti sisult sarnased koodid kategooriatesse ja sõnastati kategooriate nimetused. Näiteks koodid *lapse võimetest* ja *lapse soovidest* koondati kategooria *lapsest tulenevad tegurid* alla. Selleks, et tulemused ei põhineks pelgalt uuritava isiklikul tõlgendamisel, arutati kategooriate sisu ning nimetused mitmeid kordi läbi juhendajaga, et tagada töötulemuste selgus.

Esimesel uurimisküsimusele *Millised on lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest?* määratleti andmeanalüüsi käigus kolm kategooriat: positiivsed arvamused, negatiivsed arvamused ja ettepanekud kutsekeskhariduse populariseerimiseks. Teisele uurimisküsimusele *Kuidas toetavad lapsevanemad endi sõnul oma laste haridusvalikuid?* loodi andmeanalüüsi käigus samuti kaks kategooriat: emotsionaalne ja

moraalne tugi ning praktiline ja materiaalne tugi. Kolmandale uurimisküsimusele *Millest lähtuvad lapsevanemad endi sõnul oma lapse haridusvalikute toetamisel?* määratleti andmeanalüüsi käigus kaks kategooriat: lapsest tulenevad tegurid ning muud tegurid. Lisas 5 on esitatud täielik ülevaade kategooriatest.

Uurimistöö läbiviimise ajal pidas autor uurimispäevikut. Uurimispäevik aitab uurijal andmeid dokumenteerida ja saadud kogemusi, tundeid reflekteerida (Laherand, 2008). Lisas 6 on nähtav uurimuse läbiviimise ajal täidetud uurimispäevikut, kus on kirjas uurimise tegevused koos kuupäevadega, intervjuude läbiviimisega seotud tunded, mõtted ja emotsioonid. Uurimispäevik aitas dokumenteerida uurimisprotsessi kulgu ning võimaldas kasutada saadud andmeid bakalaureusetöö andemete kogumise ja andmete analüüsi peatükis, näiteks intervjuude ettevalmistamise, läbiviimise ning andmete töötlemise kirjeldamisel.

3. Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest ning nende kogemused ja ajendid laste põhikoolijärgsete haridusvalikute toetamisel. Töös esitatakse saadud tulemused vastavalt kolme uurimisküsimuse analüüsimisel loodud kategooriatele. Kategooriate nimetused on tekstis esitatud poolpaksus kirjas. Tulemuste illustreerimiseks kasutatakse intervjuudest pärit tsitaate, mis on esitatud keeleliselt muutmata kujul, kaldkirjas ja koos vastava intervjuueeritava pseudonüümiga ning lapse haridusvaliku lühendiga ÜKH (üldkeskharidus) või KKH (kutsekeskharidus).

3.1 Lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest

Uurimisküsimusele „Millised on lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest?“ määratleti andmeanalüüsi käigus kolm kategooriat: 1) positiivsed arvamused, 2) negatiivsed arvamused ja 3) ettepanekud kutsekeskhariduse populariseerimiseks.

Positiivsed arvamused. Töid esile ennekõike need lapsevanemad, kelle laps jätkas õpinguid kutsekeskhariduses. Intervjuudest ilmnes, et lapsevanemate arvates on kutsekeskhariduse üheks suurimaks eeliseks praktiline õpe, kus erialaspetsialistid valmistavad õpilasi ette tööturule sisenemiseks. Nagu üks intervjuueeritav ütles:

Väga palju panustatakse sellele nii-öelda praktilisele poolele. Ma arvan, et kui sa nagu korralikult läbi käid kutsekooli, siis sa oled tööturuks valmis. (Rein, ÜKH)

Samuti arvati, et kutsekeskharidus annab tugeva erialase ettevalmistuse, kuna võimaldab õpilasel keskenduda konkreetse eriala õppimisele ning annab võimaluse koolis

omandatud teadmisi ja praktilisi oskusi rakendada töökeskkonnas. Lapsevanemad, kelle lapsed jätkasid õpinguid kutsekeskhariduses, pidasid kutsekeskhariduse eeliseks samaaegset kutse ja keskhariduse omandamist ning õpingute jätkamise võimalust.

Kutseharidusest saad keskhariduse ja kutse, sealt saab alati ju edasi õppima minna, kui sul ikkagi tuleb see tahtmine. (Liisi, KKH)

Samuti toodi välja, et kutsekoolide infrastruktuur on võrreldes varasemate aastatega läbi teinud uuenduskuuri ning see on aidanud kutsehariduse kvaliteeti ja mainet tõsta.

Negatiivsed arvamused. Intervjuueeritavad tõid välja, et kutsekeskharidus sobib vähem võimekamatele õpilastele ja et kutsekooli suunduvad õpilased, kes on eelnevalt kogunud õpiraskusi või saanud negatiivseid kogemusi õppimisprotsessis. Selliseid arvamusi tõid välja eelkõige üldkeskhariduses õppivate laste vanemad.

Kuskilt tulevad ju need noored, kes on saanud trauma õppimisest ja kes ei taha õppida ja kuidagi nad siis lihtsalt, neil ei olegi ju muud valikut, kui minna siis kutsekooli edasi. (Ilme, ÜKH)

Lisaks tõid üldkeskhariduses õppivate lapse vanemad välja, et kutsekeskharidus ei anna head baasi edasiõppimiseks, kuna kutseharidus arendab rohkem praktilisi oskusi, mitte akadeemilisi teadmisi, mis on edasiõppimiseks vajalikud. Uuritavate seas oli neid, kelle arvates kutsekooli õpikeskkond ei soodusta õppimist ning võib takistada lapse arengut.

Kitsaskohana nähti, et tõmbekeskustest eemal asuvates piirkondades puuduvad õpilastel võimalused valida kutsekeskharidust või sobivat eriala, mistõttu tuleb lastel suunduda üldhariduskoolidesse. Samuti peeti väheseks tüdrukutele sobivate erialade valikut.

Nii kutse- kui üldkeskhariduses õppivate laste vanemate sõnul pole kutseharidus piisavalt nähtav ja see takistab tegemast teadlikumaid valikuid kutsehariduse suunas. Osutati, et kutsekoolides korraldatavad lahtiste uste päevad ei anna realistlikku pilti koolis pakutavatest erialadest, mistõttu ei pruugi õpilased saada adekvaatset pilti õpingute sisust.

Intervjuudes tehti mitmeid **ettepanekuid kutsekeskhariduse populariseerimiseks**. Nii kutse- kui üldkeskhariduses õppivate laste vanemad leidsid, et kutseharidus peaks tihendama koostööd üldhariduskoolidega, näiteks luues erialade valikuid gümnaasiumitesse. Veel leiti, et tööõpetuse tundide asemel võiks olla kutsekoolide erialasid tutvustavad tunnid, et lapsed saaksid päriselt aru, mida mingi eriala endast kujutab.

Lisaks leidsid lapsevanemad, et kutsekoolide vilistlased võiksid külastada üldhariduskoole ja tutvustada sealsetele õpilastele kutsehariduse rolli oma karjääri arengus. Oluliseks peeti süstemaatilist teavitustööd lapsevanemate seas: tuleks tutvustada õppimisvõimalusi ja erialasid, näidata, et kutsekoolid pakuvad kvaliteetset haridust,

valmistavad lapsi ette edukaks karjääriks. Intervjueeritute sõnul ei piisa ühest suurest meediakampaaniast aastas, vaid kampaaniategevusi tuleb teha aktiivsemalt, kasutades selleks õigeid kanaleid. Näiteks üks intervjueeritav ütles:

No päriselt ei näe seda, jah, ei tunneta ise ka, et ma mõtlen isegi sotsiaalmeediat, noh, ma seda jälgin, aga ega sinna ka ei tule ju. Noor kasutab täna siis milliseid meediakanaleid Instagram või siis Facebook, vaevalt et keegi lastest ise kutsehariduse informatsiooni internetist otsima läheb. (Rein, ÜKH)

Vastusena esimesele uurimisküsimusele selgus, et lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest on nii positiivsed kui negatiivsed. Kutsekeskhariduses õppivate laste vanemad väärtustavad kutsekeskharidusest samaaegselt omandatavaid praktilisi oskusi ja keskharidust ning õpilaste ettevalmistust tööturule sisenemiseks. Üldkeskhariduses õpinguid jätkavate laste vanemate sõnul suunduvad kutsekeskharidusse sagedamini madalama akadeemilise võimekusega noored ning kutsekeskharidus ei anna head baasi edasiõppimiseks. Nii üld- kui kutsekeskhariduses õppivate laste vanemad leidsid, et lapsevanemate ja noorte teadlikkuse tõstmiseks tuleks kutsekoolidel teha aktiivsemat teavitustööd.

3.2 Laste haridusvalikute toetamise viisid

Uurimisküsimusele „Kuidas toetavad lapsevanemad endi sõnul oma laste haridusvalikuid?“ määratleti andmeanalüüsi käigus kaks kategooriat: 1) emotsionaalne ja moraalne tugi ning 2) praktiline ja materiaalne tugi.

Emotsionaalne ja moraalne tugi. Nii üld- kui kutsekeskhariduses õppivate laste vanemad toetasid oma lapse haridusvalikuid endi sõnul arutelude kaudu, mis aitavad nii lapsel kui ka lapsevanemal paremini mõista, et millised koolid või erialad lapsele päriselt huvi pakuvad. Näiteks ütles Margit:

Jah, ma ei taha konkreetset öelda, et nii, ma arvan sulle sobib see eriala. Noh, siis ta võib-olla vaatab mind, ütleb, et ei. /.../. Ma annangi võimaluse, et nagu mõtle ise ja me arutleme nendel teemadel hästi palju, et ta saaks aru, mis talle endale huvi pakub. (Margit, ÜKH)

Intervjuudes öeldi, et lapse haridusvalikuid toetatakse suunamise kaudu. Suunavat lähenemist töid eelkõige välja üldhariduses õppivate laste vanemad. Sealjuures peeti oluliseks lapse soovidega arvestamist ning sooviti, et haridustee valik teeks lapse õnnelikuks. Samas arutleti ka selle üle, et lapse enda soovid ei pruugi olla alati adekvaatsed ning seetõttu püütakse lapsi ikkagi nügida selles suunas, milles ta on hea või tugev. Oli ka neid, kes pidasid oluliseks konkreetsete soovitude andmist, näiteks Heili ütles:

Ma tüdrukule olen ka öelnud, et ta keskenduks praegu sellele, et mis etapp tal hetkelised on. Et mingi hetk loomulikult tuleb hakata mõtlema erialade peale, aga võib-olla ta ei ole praegu veel nii valmis, sest ta ei tea ise ka, mida ta tahab. (Heili, KKH)

Nii üld- kui kutsekeskhariduses õppivate laste vanemad tõid intervjuudes välja, et haridustee valiku tegemine on lapse jaoks keeruline aeg, soovitude andmine sel perioodil näitab, et lapse jaoks ollakse olemas ja see vähendab lapse ärevust. Veel leiti, et eeskujuks olemine on oluline, sest lapsed kujundavad oma käitumist ja väärtusi selle järgi, millised on nende vanemad. Lisati, et kui lapsevanem õpib ja areneb ning jagab lapsega enda kogemusi, siis innustab see ka last.

Intervjuude põhjal võib öelda, et lapsevanemate tugi võib olla ka **praktiline ja materiaalne**. Näiteks selgus, et on lapsevanemaid, kes toetavad enda lapse haridusvalikuid rahaliselt. Lisati, et see annab lapsele kindlustunde, et nad saaksid enda õpingutele keskenduda. Näiteks ütles Margit, kelle laps jätkas õpinguid kutsekeskhariduses:

Aga mina olen öelnud, et seniajani, kui sa käid koolis, me toetame, me katame kõik su asjad, anname taskuraha, aga kui sa ütled, et sa enam kooli minna ei taha, siis tuleb tööle minna. (Margit, ÜKH)

Praktiline toetus avaldus intervjuudes õppimise toetamise ja info otsimise toetamise vormis. Intervjuudest ilmnas, et nii kutse- kui üldkeskhariduses õppivate laste vanemad otsisid infot koolide ja erialade kohta koos lastega või ka ilma lasteta, kui leiti, et laps ei osanud ise kuskilt infot otsida. Näiteks ütles Heili:

Ma uurisin kodulehti, läksin ja vaatasin, mis valikut seal on ja mida laps arvab, mida ei taha ja mis meeldib ja mis ei meeldi, mis tingimused ja kõiksugused asjad. (Heili, KKH)

Toetus võib intervjuueeritavate sõnul seisneda ka koos ülesannete lahendamises kooli kandideerimisel või eksamiteks valmistumisel, õppekavadega tutvumises ning sisseastumisvestluste läbimängimises, et suurendada lapse enesekindlust.

Vastustena teisele uurimisküsimusele selgus, et lapsevanemad pakuvad lastele moraalset ja emotsionaalset tuge läbi arutelude. Üldkeskhariduses õppivate laste vanemad tõid esile laste suunamist, kui tajuti, et laste enda soovid ei ole selged või adekvaatsed. Oluliseks peeti laste tugevustest ja soovidest lähtumist ning eeskujuks olemist. Lisaks toetatakse lapsi ka praktilisel ja materiaalsel tasandil.

3.3 Lapse haridusvalikute toetamise lähtekohad

Uurimisküsimusele „Millest lähtuvad lapsevanemad endi sõnul oma lapse haridusvalikute toetamisel?“ määratleti andmeanalüüsi käigus kaks kategooriat: 1) lapsest tulenevad tegurid ning 2) muud tegurid.

Lapsest tulenevad tegurid. Nii üld- kui kutsekeskhariduses õppivate laste vanemad tõid välja, et lapse haridusvalikute toetamisel lähtutakse lapse võimetest, mis aitab suunata last realistlikke valikute suunas. Selleks jälgitakse lapse akadeemilisi võimeid ning praktilisi oskusi. Nagu ütles Maria:

Üks laps on akadeemik, seda on näha, ta olemusest, käitumisest, võimetest ja teine ei ole võib-olla nii võimekas, kui me räägime reaalsustest. Aga see ei tähenda seda, et ta on vähem võimekas mingisugustes praktilistes tegevustes, siis talle sobibki rohkem see kutsekool. (Maria, KKH)

Lisaks tõid intervjuueeritavad välja, et haridusvaliku toetamisel on olulised lapse huvid. Leiti, et kui laps õpib seda, mis talle huvi pakub, on ta motiveeritum ja soovib ise õppida:

Tema tahtis saada automehaanikuks, temal on olnud see huvi väikesest peale, oli käsipidi seal õli sees. Ta vaatas videoid, kuidas seda asja paremini teha ja seda tööd tema tahtis teha ja see oli tema ainuke valik. (Tiiu, KKH)

Samuti toodi välja, et lapse soovidega arvestamine on oluline, kuna see võimaldab tal osaleda oma tuleviku kujundamises. Leiti, et kui erialavalik lähtub lapse soovidest, siis laps saab õppida seda, mis pakub talle huvi, mitte pole vanemate poolt peale surutud.

Üldkeskhariduse õppivate laste vanemad tõid välja, et kuueteistaastased ei ole erialavalikuks küpsed ning nad ei näe veel ennast ühegi erialaga seotuna. Lapsevanemate kogemustes ei tea lapsed sageli peale üheksandat klassi, millist eriala nad soovivad õppida, seetõttu soovivad lapsevanemad suunduda gümnaasiumisse ja õppida turvalises keskkonnas ning seejärel alles teha endale sobilik valik.

Muude tegurite seas toodi välja, et haridusvalikute toetamisel lähtutakse isiklikest kogemusest.

Käisin ka nüüd just kuu aega tagasi, lõpetasin õpingute sarja, mis andis ka mikroraadi. Kuna elu, elukestev õpe on üks minu olemus /.../ (Maria, KKH).

Uuritavate seas oli ka neid, kes ütlesid, et haridusvalikute toetamisel lähtutakse pereliikmete soovidest. Näiteks ütles Liisi, kelle laps jätkas õpinguid kutsekeskhariduses:

Erialavalik tuli pigem mehe poolt. Ja et kuna mehel on meri, laevad ja kõik see niisugune hobiteema koguaeg veres olnud, siis nagu mina haarasin, ütleme sellest mõttest kinni. (Liisi, KKH)

Intervjuudest ilmnes, et kutsekeskhariduses õpinguid jätkanud laste vanemad arvestasid sageli ka tuttavate soovitusetega, suhtlus nendega aitas laiendada silmaringi ning toetas otsustusprotsessi.

Oluliseks peeti ka piirkondlikke võimalusi. Intervjueeritavate sõnul on oluline, et kool jääks transpordi mõttes kodukoha lähedusse.

Kolmanda uurimisküsimuse vastus osutab, et haridusvalikute toetamisel lähtutakse põhiliselt lapsest, tema võimetest, huvidest ning soovidest. Üldhariduses õppivate laste vanemad tõid välja, et kuueasteastased ei ole erialavalikuks küpsed ning nad ei näe veel ennast ühegi erialaga seotuna, sellest tulenevalt suunatakse enda lapsi rohkem, arvestades nende tugevusi. Muude lähtekohtadena nimetati veel isiklikke kogemusi, tuttavate soovitusi ja piirkondlike võimalustega arvestamist.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest ning nende kogemused ja ajendid laste põhikoolijärgsete haridusvalikute toetamisel. Järgnevalt arutletakse uurimisküsimuste kaupa saadud tulemuste üle, seostades neid varasemate teooriatega. Ühtlasi pakutakse soovitusi tulevasteks uurimissuundadeks ning tuuakse välja töö kitsaskohad ja rakenduslik väärtus.

Esimese uurimisküsimuse „Millised on lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest?“ tulemused näitasid, et väljendati nii positiivseid kui ka negatiivseid arvamusi. Lisaks toodi välja ka mitmeid ettepanekuid kutsekeskhariduse populariseerimiseks.

Üks olulisi tegureid, mis mõjutab suhtumist kutseharidusse, on võimalikud lõpetamisjärgsed tööturuväljavaated (Russo *et al.*, 2019). Kutsekeskharidus keskendub praktilistele oskustele ja suutlikkusele täita töömaailmas vajalikke ülesandeid (Ayub, 2015; Haridus- ja Teadusministeerium, 2021; McDonald & Korber, 2023), annab mõningase eelise tööturule sisenemisel (Järve *et al.*, 2016) ning pakub erinevaid karjäärivõimalusi (Milmeister *et al.*, 2022). Ka uuringus osalenud lapsevanemad, kuid ennekõike kutsekeskhariduses jätkanud laste vanemad, väärtustavad kutsekeskhariduse praktilist õpet, saadud teadmiste ja oskuste kohest rakendamisvõimalust töökeskkonnas ning ettevalmistust tööturule sisenemiseks. Lisaks on riik viimase kümnendi jooksul teinud erinevaid pingutusi kutseõppe maine ja kvaliteedi tõstmiseks (Järve *et al.*, 2016) ning ka intervjueeritud lapsevanemad tõstsid positiivsena esile kutseõppeasutuste kaasajastatud taristut ning erialaõppe head taset. Seega võib öelda, et on lapsevanemad on teadlikud kutsekeskhariduse kasulikkusest tööturule

siirdumisel ning on märganud riiklikul tasandil tehtud pingutusi kutsekeskhariduse kvaliteedi ja maine tõstmiseks.

Samas osutavad siinse uuringu tulemused ka mitmetele kutsekeskhariduse negatiivsetele aspektide lastevanemate arvamustes. Esiteks tõusis andmetes esile arvamus, et kutsekeskhariduse valivad madalama akadeemilise võimekusega, varasemate negatiivsete õpikogemustega ning õpiraskustega noored ning seda tõid kitsaskohana välja pigem üldhariduskoolis õppivate laste vanemad. Tõepoolest, teadaolevalt valivad kutsekeskhariduse pigem madalama õpiedukusega või hariduslike erivajadustega noored (Haaristo & Kirss, 2018). Varasemalt on osutatud kaaslaste mõjule õpiedukuses (Pöder *et al.*, 2023) ning asjaolule, et kaasavad hariduspoliitikad võivad paradoksaalsel moel avaldada kutsehariduse mainele hoopis negatiivset mõju (Russo *et al.*, 2019). Seetõttu tuleb tõhusamalt arendada kutsekoolide tugisüsteeme, pakkudes kõikidele õpilastele vajalikku tuge akadeemiliste ja sotsiaalsete väljakutsete ületamises.

Teiseks ilmnis arvamus, kutsekeskharidus ei anna head baasi edasiõppimiseks, kuigi positiivsena oldi esile tõstetud just kutse- ja keskhariduse samaaegset omandamist. Lapsevanemate arvamust kinnitavad ka varasemad uuringud, mille kohaselt kutsekeskhariduse lõpetanud ei pruugi olla võrreldes üldkeskhariduse lõpetajaga võrdne juurdepääs kõrgharidusele (Cedefop, 2021; Di Stasio, 2017). Õpingute jätkamise võimalus on üks olulisi hariduse kvaliteedinäitajaid (Rintala & Nokelainen, 2020), mis mõjutab samuti suhtumist kutseharidusse (Russo *et al.*, 2019). Ka uuringus väljendasid üldkeskhariduses õppivate laste vanemad muret kutsekeskhariduse piiratud edasiõppimisvõimaluste pärast. Olukorra parandamiseks on viimasel kahel aastal Eesti kutseharidussüsteemis ellu kutsutud reform, mille eesmärgiks on muuta kutsekeskharidus võrdväärseks ja atraktiivseks alternatiiviks gümnaasiumile, suurendades selleks üldõpingud osakaalu (Haridus ja Teadusministeerium, 2025). See võiks anda ka kutsekeskhariduse lõpetajale parema juurdepääsu kõrgharidusele.

Lisaks osutavad tulemused, et kuigi korraldatakse kutsemeistrivõistlusi, teavituskampaniaid ning jagatakse edulugusid sotsiaalmeedias (Cedefop, 2017), ei ole lapsevanemate arvates on kutsekeskharidus siiski piisavalt nähtav. Lisaks leiti, et kutsekeskharidus on sageli piiratud valikuvõimalustega, seda eeskätt tütarlaste jaoks või tõmbekeskustest väljaspool. Tõepoolest, kutsekeskharidusse suunduvate õppijate seas võib märgata hariduslikku lõhet ja soolist segregatsiooni, enamiku õppijatest moodustavad poisid (70%), samal ajal kui tüdrukud eelistavad üld- ja kõrgharidust (HTM, 2023; Urmann *et al.*, 2025). Samuti on kutsekoolide arv Eestis viimastel kümnenditel oluliselt vähenenud – 1990.

aastate alguses oli neid 90, praegu alla 30. Mis tähendab, et tõmbekeskustest väljaspool on kutsekoole vähem (Zuba-Reinsalu, 2025). Seetõttu tuleks riiklikul tasandil enam läbi mõelda koolivõrgu arendamine ning erialade valikuvõimalused ka soolisest aspektist.

Teise uurimisküsimuse „Kuidas toetavad lapsevanemad endi sõnul oma laste haridusvalikuid?“ tulemused näitasid, et lapsevanemad toetavad enda lapsi nii emotsionaalsel ja moraalsel kui praktilisel tasandil. Võib öelda, et siinses uuringus osalenud lapsevanemad olid sarnaselt Ule jt (2015) uurimistulemustele valmis investeerima oma laste haridustee toetamisse. Lapse toetamine sõltub aga vanemate oskustest, hoiakutest, omadustest ja väärtustest (Gündoğdu *et al.*, 2023; Nawabi *et al.*, 2012). Lapsevanemate sõnul arutletakse lapsega erinevate valikute ja võimaluste üle, suunatakse ja antakse soovitusi lähtudes laste endi soovidest ja vajadustest. Ka varasemad uuringud kinnitavad vanemliku emotsionaalse ja praktilise toe olulisust haridusvalikute toetamisel (Putra, 2019) ning arutelude olulisust lapse enesekindluse kasvatamisel (Barnes *et al.*, 2020). Samas ilmnes, et kõrgharidusega ja ise aktiivselt elukestvas õppes osalevatel lapsevanematel näis olevat suurem teadlikkus hariduse rollist, nad olid paremini kursis erinevate haridusvõimalustega ning nad olid valmis oma aega ning ressursse panustama lapse haridusteede kanda. Seda kinnitavad ka varasemad uurimistulemused, mille kohaselt kõrgema sotsiaalmajandusliku staatusega pered on paremini informeeritud ja orienteeruvad paremini haridusotsuseid puudutavas infotulvas (Hartog *et al.*, 2022). Lisaks ei pruugi vanemad alati pakkuda kindlat nõu ega tuge, kuna neil võib puududa piisav teadlikkus haridusvalikutest ja erialasuundadest (Barnes *et al.*, 2020). Siinkohal omandab põhikool olulist rolli nii lapse kui ka vanemate toetamisel, pakkudes vajalikku teavet, nõustamist ning praktilisi juhiseid laste arengu edendamiseks.

Kolmanda uurimisküsimuse „Millest lähtuvad lapsevanemad endi sõnul oma lapse haridusvalikute toetamisel?“ tulemused näitasid, et haridusvalikute toetamisel lähtutakse ennekõike lapsest tulenevatest tegurites, näiteks võimetest, soovides ja huvidest, aga ka muudest teguritest nagu isiklikud kogemused, tuttavate soovitusid või piirkondlikud võimalused.

Uuringu tulemustest ilmnes, et kutsekeskharidusse suunati nii akadeemiliselt nõrgemaid õpilasi kui ka neid, kellel olid praktilised oskused ja selge arusaam soovitud erialast. Need õpilased, kes ei olnud valmis eriala valikuks, suundusid siinsete uurimistulemuste põhjal lapsevanemate toel pigem üldkeskharidusse. Karjääri valimine on keeruline ja pikk protsess, eriti noortele, kes ei tea oma huvisid, oskusi ja võimeid (Gündoğdu *et al.*, 2023). Kui laps õpib seda, mis talle huvi pakub, on ta motiveeritum ja soovib ise õppida (Sarwar, 2016). See toob esile vajaduse integreerida kutseharidust üldharidusse

varasemas faasis, et pakkuda õpilastele kui ka lapsevanematele paremat ülevaadet nii kutsehariduse võimalustest kui ka erinevatest erialadest.

Uurimistulemused kinnitavad, et lapsevanemad pöörduvad oluliste ja elumuutvate haridusalaste otsustega silmitsi seistes info saamiseks ka pereliikmed, tuttavate poole, kes annavad neile sageli teavet erinevate valikute ja võimaluste kohta (Fong, 2019). Pereliikmete ja tuttavate soovistega arvestamine võib viidata lapsevanema piiratud teadlikkusele või vähesele informeeritusele haridusvalikute tegemisel. Nagu eespool öeldud, on oluline kutseharidust rohkem esile tuua ja selle väärtust tõsta, et tagada vanemate teadlikkuse suurenemine (Cedefop, 2017; Zuba-Reinsalu, 2025).

Uuringust ilmnes, et lapsevanemate jaoks on oluline ka kooli asukoht, kuna sotsiaalmajanduslikud tegurid nagu transpordikulud ja logistilised piirangud mõjutavad nende valikuvõimalusi. Sotsiaalmajanduslikud tegurid on haridusvalikutes olulised, madalama sotsiaalmajandusliku staatusega pered eelistavad kooli valikul kodulähedust, samas kui sotsiaalmajanduslikult soodsamas olukorras olevad pered suunavad oma lapsed sageli parematesse õppeasutustesse (Arenguseire Keskus, 2025). Seetõttu on oluline riiklikul tasandil läbi mõelda koolivõrgu arendamine, et tagada parem ligipääs haridusele. Samuti võiks kaaluda erinevate toetussüsteemide välja töötamis peredele, kellel on piiratud ressursid.

Kokkuvõtvalt võib siinseid uurimistulemusi tõlgendades öelda, et kutsekeskhariduse positiivsetest külgedest on teadlikumad just need vanemad, kelle lapsed õpivad kutsekeskhariduses. Samas on tähenduslik, et uuringus osalenud lapsevanemate poolt välja toodud kitsaskohad on toetatud kutsekeskharidusega seotud empiiriliste andmetega ega ei ole pelgalt negatiivsete hoiakute väljendus. See viitab, et lapsevanemad on üsna teadlikud nii kutsekeskhariduse positiivsetest külgedest kui väljakutsetest. Lisaks on oluline, et uuringus osalenud lapsevanemad tuginesid haridusvalikute toetamisel eelkõige laste enda võimetest, huvidest ja soovidest, ega olnud endi sõnul mõjutatud kutsekeskhariduse mainest. Seega näib, et noorte haridusvalikute toetamine ole lapsevanemate kogemustes seotud mitte niivõrd maineküsimustega, vaid kutsekeskhariduse kvaliteediga. Siinsed tulemused annavad alust arvata, et kui paraneb õppe kvaliteet (erialade valikuvõimalused, edasiõppimisvõimalused, tugisüsteemid kõikidele õppijatele), siis võib paraneda ka kutsehariduse maine.

Bakalaureusetöö tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada teatud piirangutega. Esiteks oli tegemist väikese valimiga kvalitatiivse uuringuga, mistõttu ei ole võimalik siinseid tulemusi üldistada kõikidele lapsevanematele. Võib arvata, et uuringus nõustusid osalema oma lapse haridusellu aktiivsemalt kaasatud lapsevanemad, kel oli antud teema vastu suurem huvi ja kes olid rohkem kursis haridussüsteemi tugevuste ja võimalustega. Valimi koosseis

võis samuti mõjutada saadud tulemusi: ülekaalus olid naised ja kõrgharidusega lapsevanemad. Samas võib selline valim olla just suuremas kooskõlas tegelikkusega, kuna teadaolevalt tegelevad laste haridusküsimustega pealiselt emad (Apriyanti, 2021). Meessoos esindajate arvamused võinuksid olla teistsugused ja ka enam kutsehariduse taustaga lapsevanemaid andnuks samuti tõenäoliselt mitmekesisemad tulemused. Samuti on töö kitsaskohaseks uurija esmakordne kokkupuude kvalitatiivse andmeanalüüsiga, mistõttu võisid jääda mõned tähenduslikud aspektid tähelepanuta. Selle vähendamiseks kasutati kaaskodeerimist ning arutelusid juhendajaga.

Vaatamata eelpool välja toodud piirangutele avab siinne töö autorile teadaolevalt esmakordselt lapsevanemate arvamusi kutsekeskharidusest ja oma laste haridusvalikute toetamisest. Siinse töö tulemused võiksid olla tähenduslikud kõigile haridusvaldkonna spetsialistidele, võimaldades paremini fokuseerida kutsekeskharidusega seotud teavitustegevusi ning teha otsuseid, mis aitaks tõsta kutsehariduse atraktiivsust ja mainet. Arvestades, et lapsevanemate hoiakud ja arusaamad avaldavad olulist mõju laste haridusvalikutele, väärib teema kindlasti edasist uurimist kvantitatiivselt, et jõuda suurema hulga lastevanemateni ning teha põhjendatumaid järeldusi ja üldistusi.

Tänuõnad

Kõige suuremat tänu soovin avaldada enda juhendajale Liana Roosile, juhendamise, järjepideva toetuse ja sisukate arutelude eest. Samuti soovin tänada kõiki intervjueeritavaid, kes olid valmis jagama enda kogemusi ja teadmisi. Tänan südamest ka oma perekonda, kelle toetus ja mõistmine on olnud mulle toeks kogu õpingute vältel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Jane Sibul

/digitaalselt allkirjastatud/

21.05.2025

Kasutatud kirjandus

- Accaro Solutions OÜ. (2018). *Kutsehariduse maine üldhariduskoolide õpilaste, õpetajate ning lapsevanemate seas*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/202210/kh_maine.pdf
- Apriyanti, C. (2021). Revitalizing the Role of Mothers as Children's First School. *Jurnal Eduscience*, 8(2), 23–30. <https://doi.org/10.36987/jes.v8i2.2259>
- Arenguseire Keskus. (2025, veebruar). *Eestisisene haridusränne üldhariduses*. Arenguseire Keskus.
- Ayub, H. (2015, December). Factors affecting student's attitude towards technical education and vocational training. In *ICBEM (International Conference on Business, Economics and Management) in Pattaya, Thailand, on* (pp. 15–16).
<https://doi.org/10.18178/ijiet.2017.7.7.925>
- Barnes, S. A., Bimrose, J., Brown, A., Gough, J., & Wright, S. (2020). *The role of parents and carers in providing careers guidance and how they can be better supported*. Warwick Institute for Employment Research.
- Beilmann, M. (2020). *Küsitlusuuringud*. M. Beilmann, A. Roots ja K. Rootalu (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<https://samm.ut.ee/kusitlusuuringud/>
- Cedefop. (2014). *Attractiveness of Initial Vocational Education and Training: Identifying What Matter*. Luxembourg: Office of the European Union.
<https://doi.org/10.2801/74821>
- Cedefop. (2017). *Cedefop European Public Opinion Survey on Vocational Education*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop European public opinion survey on vocational education and training (europa.eu). <http://dx.doi.org/10.2801/264585>
- Cedefop. (2021). *Spotlight on VET 2020 compilation Vocational education and training systems in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
<http://data.europa.eu/doi/10.2801/667443>
- Ceka, A., & Murati, R. (2016). The role of parents in the education of children. *Journal of Education and practice*, 7(5), 61–64.
- Di Stasio, V. (2017). 'Diversion or safety net?' Institutions and public opinion on vocational education and training. *Journal of European Social Policy*, 27(4), 360–372.
<https://doi.org/10.1177/0958928717719199>

- Gündoğdu, A. H., & Bulut, S. (2023). The significant effects of parents on their children's career development. *EC Psychology and Psychiatry*.
<https://eicon.net/assets/ecpp/pdf/ECPP-12-01075.pdf>
- Gümnaasiumi riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja I* 2010, 6, 22.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13273133>
- Euroopa Komisjon. (2022). *Kutseharidus ja -õpe: Oskused tänaseks ja tulevikuks*. Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. <https://op.europa.eu/webpub/empl/VET-skills-for-today-and-future/et/>
- Fong, K. (2019, March). Subject to evaluation: How parents assess and mobilize information from social networks in school choice. In *Sociological Forum* (Vol. 34, No. 1, pp. 158–180). <https://doi.org/10.1111/socf.12483>
- Haaristo, H.-S., & Kirss, L. (2018). *Eesti kutseõppeasutuste tugisüsteemide analüüs*. Poliitikauuringute Keskus Praxis. www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/kutsetugi_raport.pdf
- Hanushek, E. A., Schwerdt, G., Woessmann, L., & Zhang, L. (2017). General education, vocational education, and labor-market outcomes over the lifecycle. *Journal of human resources*, 52(1), 48–87. <https://doi.org/10.3368/jhr.52.1.0415-7074R>
- Hao, T., & Pilz, M. (2021). Attractiveness of VET in China: a study on secondary vocational students and their parents. *Journal of Education and Work*, 34(4), 472–487.
<https://doi.org/10.1080/13639080.2021.1946492>
- Haridussilm. (2025). *Tasemeharidus*.
<https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/oppetasemed/kutseharidus/ylevaade>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2025). *Kutseharidus reform*.
<https://www.hm.ee/kutsehariduse-reform>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2023). *Tulemusaruande analüütiline lisa. 2023*.
https://hm.ee/sites/default/files/documents/2023-08/2022_TA_anal%C3%BC%C3%BCtiline_lisa.pdf
- Hartog, J., Raposo, P., & Reis, H. (2022). Fluctuations in the wage gap between vocational and general secondary education: lessons from Portugal. *Journal of Population Economics*, 35(2), 643–675. <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00846-1>
- Hea teadustava (2017). <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2017/02/HEA-TEADUSTAVA.pdf>
- Hegna, K., & Smette, I. (2017). Parental influence in educational decisions: Young people's

- perspectives. *British Journal of Sociology of Education*, 38(8), 1111–1124.
<https://doi.org/10.1080/01425692.2016.1245130>
- Higgins, S., Hall, E., Wall, K., Woolner, P., & McCaughey, C. (2005). *The impact of school environments: A literature review*. Design Council.
- Järve, J., Seppo, I., Räis, M. L. (2016). *Põhikoolijärgsed haridusvalikud*. Tartu: Eesti rakendusuuringu keskus CentAR, Haridus- ja Teadusministeerium.
- Kalmus, V. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. V. Kalmus, A. Masso, ja M. Linno (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Pöder, K., Lauri, T., & Veski, A. (2023). *Kas Eesti Pisa on viltu?* (lk 10–50). Postimehe Kirjastus OÜ.
- Lepik, K. (2014). Intervjuu. K. Lepik, H.H Loit, K. Kello, M. Linno, M. Selg, ja J.Strömpl (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<https://samm.ut.ee/intervjuu/>
- Lepp, L., & Remmik, M.(s.a.) *Intervjuu küsimuste kava koostamine* [video].
<https://ut.cloud.panopto.eu/Panopto/Pages/Viewer.aspx?id=9f59fed0-cc06-45cb-a011-aef5008d8438>
- Makewa, L. N., Role, E., & Otewa, F. (2012). Parental factors affecting academic achievement of grade six pupils in Kisumu city, Kenya. *International Journal of Asian Social Science*, 2(11), 1984–1997.
- McDonald, P., & Korber, M. (2023). Employer preferences for vocational over general education: evidence from an employer survey experiment. *Research in Social Stratification and Mobility*, 83, 100756. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2022.100756>
- Milmeister, P., Rastoder, M., & Houssemand, C. (2022). Mechanisms of Participation in Vocational education and training in Europe. *Frontiers in psychology*, 13, 842307.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.842307>
- Mägi, E., Nestor, M. (2012). *Koolilõpetajad ja nende karjäärivalikud: keskharidusastme lõpetajate valikute uuringu lõpparuanne*. SA Archimedes.
- Nawabi, S., Javed, M. Q., Shujaulla, S., & Ulfat, H. (2019). Parental influence on career choice of their children: literature review. *International Journal of Advanced Research*, 7(3), 221–227. <http://dx.doi.org/10.21474/IJAR01/8625>

- OECD. (2023). *Education at a Glance. Country note. Estonia*.
https://gpseducation.oecd.org/Content/EAGCountryNotes/EAG2023_CN_EST_pdf.pdf
- Pantea, M. C. (2020). Parents as gatekeepers? An indirect account on the image of vocational education in historical context. *Journal of Family History*, 45(4), 411–428.
<https://doi.org/10.1177/0363199019895>
- Putra, F. W. (2019). *Analysis of Parent Support in Career Planning of Vocational Students. Konselor*, 8 (2). <https://doi.org/10.24036/0201982105428-0-00>
- Rasmusson, M., Albæk, K., Lind, P., & Myrberg, M. (2019). Cognitive foundation skills following vocational versus general upper-secondary education: A long-term perspective. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63(7), 985–1006.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1466361>
- Rintala, H., & Nokelainen, P. (2020). Standing and attractiveness of vocational education and training in Finland: Focus on learning environments. *Journal of Vocational Education & Training*, 72(2), 250-269. <https://doi.org/10.1080/13636820.2020.1744696>
- Russo, G., Serafini, M., & Ranieri, A. (2019). Attractiveness is in the eye of the beholder. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 11(1), 1–22.
<https://doi.org/10.1186/s40461-019-0082-2>
- Salamon, E. (2019). *Parents: Primary educators, caregivers, gatekeepers, scaffolders*. Parents International.
- Sarwar, S. (2016). Influence of parenting style on children's behaviour. *Journal of Education and Educational Development*, 3(2). <https://doi.org/10.22555/joed.v3i2.1036>
- Urmann, H., Roos, L., Tubelt, E., Remmik, M., Trasberg, K., Eller, D. (2025). *Kutsekeskhariduse õppekavade rakendumise analüüs*. Tartu Ülikool, RAKE.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*.
- Zuba-Reinsalu, H. (2025). *Hariduskorraldus kutsekoolis* [Loengumaterjal]. Kursus HTHT.01.008. Tartu Ülikool

Lisa 1. Pöördumiskiri

Üliõpilasuurimuses intervjueeritavana osalemine



K, 8. jaan, 14:16 ☆ 😊 ↩ ⋮

saajale [redacted]

Tere, [redacted]

Olen Tartu Ülikooli Kutseõpetaja õppekava III kursuse tudeng. Kirjutan, et uurida, kas Teil oleks võimalik osaleda minu lõputöös intervjueeritavana. Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada lapsevanemate arvamused kutseharidusest ja lastele antavate haridusvalikute soovitude põhjused. Intervjuu kestvuseks plaanin maksimaalselt tund aega. Uuritavate konfidentsiaalsuse huvides uurimuses osalenute nimesid töös ei avaldata, vaid asendatakse pärisnimed pseudonüümidega. Intervjuu toimuks jaanuarikuu jooksul.

Palun andke hiljemalt 17.01.2025 tagasisidet, et kas olete nõus osalema ja milline kuupäev ning kellaaeg Teile endale sobiks.

Parimate soovidega

Lisa 2. Intervjuu kava

Taustküsimused

1. **Sugu:** Mees/Naine/Muu
2. Milline on Teie vanus ?
3. Mitu last Teil on?
4. Kui vana on Teie laps/lapsed ?
5. Milline on Teie kõrgeim saavutatud haridustase?
 - Põhiharidus
 - Keskkharidus
 - Keskeriharidus
 - Kõrgharidus
6. Milline on Teie elukaaslase kõrgeim saavutatud haridustase?
7. Kus te elate (linn, maa)?
8. Mis on Teie peamine tegevusvaldkond (Töötan, olen kodune)?
9. Kuidas hindate oma majanduslikku olukorda(hea, rahuldav, halb)

Sissejuhatavad küsimused

1. Milline on olnud Teie enda hariduslik teekond?
2. Mis mõjutas Teie toonaseid valikuid?
3. Mil määral olete ise kutseharidusega varem kokku puutunud? Tooge näiteid.

Lapsevanemate arvamused kutsekeskhariduse kohta ?

1. Milline on Teie arvates kutsehariduse maine Eesti ühiskonnas?
2. Milline on Teie lähima ringkonna (perekond, sõbrad, tuttavad) suhtumine kutseõppesse?
3. Millest selline maine Teie arvates tuleneb?
4. Kuidas Te ise suhtute kutseharidusse? Palun põhjendage!
5. Mis on Teie hinnangul Teie suhtumist mõjutanud?
 - 5.1. Milline on Teie arvates hariduse kvaliteet kutsekeskhariduses?
 - 5.2. Millised on Teie arvates kutsekeskhariduse eelised võrreldes üldkeskharidusega?
 - 5.3. Millised on Teie arvates kutsekeskhariduse puudused võrreldes üldkeskharidusega?
6. Mida tuleks Teie hinnangul teha, et tõsta kutsekeskhariduse kvaliteeti?
7. Mida tuleks Teie hinnangul teha, et kutsekeskharidus muutuks noorte seas populaarsemaks?

8. Mida tuleks Teie hinnangul teha, et kutsekeskhariduse maine muutuks ka lapsevanemate seas kõrgemaks?

Lastevanemate haridusvalikute soovitude põhjused

1. Kust olete lapsevanemana saanud infot lapse edasiõppimise võimaluste (nii üld- kui kutsekeskharidus) kohta?
 - 1.1. Kui piisavaks Te saadud infot peate?
2. Millist tulevikku oma lapsele soovite?
 - 2.1. Kui võrd see langeb kokku lapse enda soovide ja ootustega?
 - 2.2. Millist rolli lapse tulevikus mängivad Teie hinnangul tema haridusvalikud?
3. Kui palju Te arutasite lapsega tema edasiste edasiõppimisvõimaluste üle? Palun põhjendage ja tooge näiteid.
4. Kui palju Te suunasite lapse haridusvalikuid? Palun põhjendage ja tooge näiteid.
5. Kuidas lapse lõplik valik edasiõppimise osas kujunes?
6. Nüüd, kui valik on tehtud, kui rahul Te sellega olete? Palun põhjendage.

Lõpuküsimused

Kas on midagi, mida tahaksite teema kohta veel kindlasti lisada või rõhutada?

Lisa 3. Kodeerimise väljavõte QCAMap keskkonnast

Intervjuu Reinuga

SPEAKER_04

Ma arvan, et praegu see kutse, mida õpetatakse, tehakse väga hästi. Aga ma arvan, et pigem see muu õpe, mis annaks talle võimaluse tulevikus minna näiteks ülikooli. Võib-olla see on nõrgavõitu praegu. Ja see on puhtalt minu arvamus. Ma arvan, et Eestis kutsekoolid on tänapäeval uuenduskuuri läbi teinud, et ei saa öelda, et tehakse kuski kivipõranda peal mingeid asju tegelikult ju. Kui ma olen ise siin mööda sõitnud erinevates kutsekoolides, ta näeb ju viisakas välja ja need õppekohad on ka ju täitsa okei.

RQ1-10

RQ1-11

RQ1-12

Kutsekesk ei anna head baasi edasiõppimiseks

Intervjuu Mariaga

sinna praktikabaasi, ehk siis see, mis on koolis kohapeal, eks ma mõtlen seda. Väljaõppe baasi nii teooria, teoreetilisse kui praktilisse. Aga tegelikult, kui palju ägedaid võimalusi on kutsekoolidel läbi selle mis iganes ta on juures, mis iganes. Kus käiakse välismaal praktikatel, kus käiakse võistlustel, kui ägedaid töid tehakse, ma saangi aru, et kutsekoolides tuleks luua avalike suhete kommunikatsiooniamet. Et kes seda kõike, kui ägedaid asju seal tehakse, suudaks nii-öelda ka ettevõtte või noh, organisatsioonist sellest koolist välja müüa, ehk puhas PR on seal taga, ega muidu ei tulegi.

RQ1-5

SPEAKER_00

Kas sa tunned, et see informatsioon, mis sa said üldhariduse või kutsehariduse kohta, kas see oli sinu jaoks piisav ?

Kutsekoolid peaksid oma võimalusi rohkem reklaamima

Lisa 4. Kaaskodeerimise väljavõte QCAmapi keskkonnast

Intervjuu Mariaga

Selgitus: Vasakul on uurija kodeering ja paremal on kaaskodeerija oma.

juhtimise valdkonna esindajana, siis see, mis otsast meie alustasime koos lapsega, minu roll oli olla talle toeks. Mina ei saanud teda suunata, sest tema läheb õppima. See, mida ta õpib, peab talle pakkuma. Ta piltlikult öeldes ei saa ennast õppides vägistada, sest siis ei tule sellest välja. See on seesama, et sa ei saa teha tööd, mis sulle üldse ei meeldi. Noh, õppimisega on seesama, sul ei jää lihtsalt külge. Aga kust otsast me alustasime, me alustasime selles mõttes nagu vales otsast. Noh, kui ma võtan nagu eriala inimesena, er

Lapse huvidest lähtudes

siis huvitab, et see oli selge. Et ta alguses rääkis ka IT-st ja programmeerimisest, Siis mina nii-öelda natukene nügin, et see eeldab matemaatikat, matemaatika ei ole tal tugev. Et see programmeerimine on väga selgelt ühtede nullide jada, sa pead matemaatiliselt saama aru. Ta natukene mõtles selle peale ja ta sai aru, et see ei ole päris see. Ja me lihtsalt koos lugesime erialade tutvustusi ja ma tõin talle näiteid nii palju, kui mina

R01-2

R01-2

R01-1

R01-1

Lisa 5. Koodipuu

	Kategooriad	Koodid
1. Millised on lapsevanemate arvamused kutsekeskharidusest?	Negatiivsed arvamused	Kutseharidus sobib vähem võimekatele Lahtiste uste päev ei anna realistlikku pilti erialast Tõmbekeskustest eemal on võimalusi vähe Kutseharidus ei ole nähtav Kutsekeskharidus ei anna head baasi edasiõppimiseks Kehv õpikeskkond Erialavalikute vähesus tüdrukutele
	Positiivsed arvamused	Kutseharidus on praktiline Kutse ja üldharidus koos Kutsekeskharidus valmistab ette tööturule minekuks Kutsehariduse tugevuseks tugev eriala Kaasaegne taristu Hea õpetajate kvaliteet
	Ettepanekud kutsekeskhariduse populariseerimiseks	Kutsekoolid peaks oma võimalusi rohkem reklaamima Kutseharidus peaks tihendama koostööd üldharidusega
2. Kuidas toetavad lapsevanemad endi sõnul oma laste haridusvalikuid ?	Emotsionaalne ja moraalne tugi	Arutelud lapsega Lapse soovidega arvestamine Eeskujuks olemine Soovituste andmine Suunamine
	Praktiline ja materiaalne tugi	Rahaliselt Info otsimine Koos õppimine
3. Millest lähtuvad lapsevanemad endi sõnul oma lapse haridusvalikute toetamisel?	Lapsest tulenevad tegurid	Lapse võimetest Lapse soovidest Lapse huvidest Noor pole erialavalikuks küps Soov arendada lapse silmaringi
	Muud tegurid	Isiklikest kogemustest Pereliikmete soovidest Piirkondlikest võimalustest Tuttavate soovitused

Lisa 6. Uurimispäevik

04.10.2024

Täna keskendusin teooriaosa täiendamisele. Praegu tundub, et mõningad teemad vajavad veel täiendamist ja taliti kirjutanud. Kõige-vanemate režiiri kohta tuleb lisada rohkem allikaid. Allikate leidmine on keeruline ja aeganõudev, aga rõõmin väntan ping lühem. Aga loodan ennast sellega, et isa korraga leian natukene jälle info juurde ja teha muutub rõõmsaks.

09.10.2024

Täna keskendusin teooria ja allikate otsimisele, mis toetavad minu uurimishüüsimusi ning aitavad gasmine mõtestada koostavaid andmeid. Lisaks vaatasin üle ka olemasoleva informatsiooni, et saada aru kas see on asjakohane. Mõned allikad võtavad maha, kuna see ei läinud minu töö nimega kokku. Teooria täiendamine aitab parandada töö struktuuri. ~~Leidin~~ Leidin juurde ka uuni allikaid.

15.10.2024

Täna keskendusin intervjuu kava koostamisele, mis on oluline etapp minu uurimistöös. Eesmärk oli struktuurida vestlusviis, mis aitaks koguda rühmasid ja valdusväärset kvalitatiiivset andmetihket uuritava teema kohta. Analüüsisin, et millist informatsiooni läheb mul vaja, et saada vastused uurimisküsimustele. Mõtlema kes on andud uuringu nihtu. Struktuurne seade mõtlema aitab paremini mõtestada ka küsimused. Intervjuu kava koostamisel alustasin taustküsimustega seeläbi tõin nime nimejuhatavad küsimused, et luua valdusväärne õhkkond. Küsimuste sõnastamine

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jane Sibul,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lapsevanemate arvamused kutseharidusest ja oma rollist laste põhikoolijärgsetes haridusvalikutes“, mille juhendaja on Liana Roos, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Jane Sibul

21.05.2025